

1985/86:90

Prot. 1985/86:90
10 mars 1986

Måndagen den 10 mars

Kl. 12.00

*Minnesstund med an-
ledning av statsminister
Olof Palmes frånfälle*

Med anledning av statsminister *Olof Palmes* frånfälle hölls i kammarens plenisal en minnesstund enligt det program som i bilaga fogats till detta protokoll.

1 § Minnesstund med anledning av statsminister Olof Palmes frånfälle

De i plenisalen församlade hedrade minnet av Olof Palme med en tyst minut.

Anf. 1 TALMANNEN:

Våra tankar går i dessa dagar först och främst till Olof Palmes anhöriga i deras stora sorg.

Olof Palmes hem var hans frizon, han ville ha familjelivet fredat. Han skrev vid ett tillfälle följande, och han återkom till det vid samtal: "Jag tycker att politiker skall få ha anspråk på att få ha sitt privatliv och familjeliv i fred."

Olof Palme utstrålade trygghet. Denna hans trygghet fick näring av harmoni i och med familjen. Vi vet hur han inspirerades av samtalen med sina kära:

Få upptagna politiker ägnade sig så mycket åt litteraturen som Olof Palme. Detta framkom särskilt tydligt när han talade fritt ur hjärtat. När han 1975 yttrade "att så talar diktaturens kreatur" berättade han efteråt, att sedan journalisterna givit spridning åt uttrycket, forskade han efter dess ursprung. Han kom då på att det i *De tre musketörerna* av Alexander Dumas talades om allt det onda som kardinalens kreatur vållat. Olof Palme hade under sommaren läst boken högt för sina pojkar. Här får vi en glimt inte bara av den litterärt intresserade Olof Palme utan också av den omtänksamme familjefadern.

I nära tre årtionden var Olof Palme en centralgestalt i vår riksdag. Han kom till dåvarande första kammaren 1958. Det var en ung och otålig Olof Palme som tog säte i riksdagen, och han lät inte kammaren vänta länge på jungfrutalet. Nyfikenheten på honom var stor, och lyssnarna fick klart för sig att denne unge man skulle komma att låta tala om sig.

Jungfrutalet och hans första motioner innehöll sådant som väglett hans verksamhet genom åren. Han talade där om social trygghet och rättvisa i eget land och om solidaritet med folken i de fattiga länderna. Han använde sig ofta av ordet värna, att värna välfärden, att värna freden. Det ligger omtanke i det

ordet. Olof Palme var en omtänksam människa.

På en fråga hur han kommit fram till sin ideologi svarade han vid ett tillfälle: "---- att det finns två sätt att angripa viktiga ämnen – genom den ideologiska och teoretiska diskussionen, eller utifrån den sociala verkligheten." Han fortsatte: "Eftersom jag anser den andra metoden som viktig har det här kringflackandet blivit avgörande för mitt sätt att uppleva händelser." Han syftade här på sina ungdomsresor i USA och i Asien. Därvid ställdes han öga mot öga med verkligheten. När han tillsammans med andra likasinnade ungdomar vandrade i det han kallade "misärens kvarter" formade han sin samhällsåskådning – han ville vara med att omskapa världen – och åt detta vigde han sitt liv. För hans enastående livsgärning tackar nu inte bara vi i Sverige utan människor från hela världen.

Olof Palme var en sann demokrat. I en demokrati får de förtroendevalda inte vara några härskare utan allmänhetens tjänare. Jag gav akt på att Olof Palme sällan talade om regeringsmakten utan om regeringsansvaret. Han kände en stark motvilja mot att vara tvungen att ha någon mellan sig och de människor han företrädde. Det får inte finnas en klyfta mellan väljare och valda. Man skall kunna mötas på gator och torg för direkta samtal. Han ville ha direktkontakt med människorna. Han sökte alltid ögonkontakt med dem han talade med. Han var alltid redo att lyssna till människors bekymmer. Det hände ibland att han kom i sista minuten till ett tåg eller ett avtalat möte. Han hade hejdat av någon som ville tala med honom om något. Sådana samtal var viktiga för Olof Palme. Han ville ha en öppen och fri kontakt i ett öppet samhälle. Må det bli vår strävan att slå vakt om ett sådant öppet och fritt samhälle!

Vi har olika meningar om hur samhällsfrågorna skall lösas i vårt land och full frihet att föra fram våra åsikter. Meningsbrytningar ger demokratin livskraft.

Olof Palme var tveklöst den mest briljante politiker Sverige haft i modern tid. Hans med hetta och intensitet framförda förkunnelse lämnade aldrig hans åhörare oberörda. Den väckte beundran och entusiasm hos meningsfränderna – hos de politiska motståndarna väckte den understundom misstro.

Genom sitt starka engagemang, sin skarpsinniga analys, sina politiska visioner och sin retoriska skicklighet kom han i hög grad att prägla debatterna i riksdagen. Vare sig det gällde de stora allmänpolitiska debatterna eller överläggningar i enskilda frågor väckte Olof Palmes deltagande alltid ett livligt intresse. Han har mer än någon annan vitaliserat riksdagens överläggningar.

Han var ofta inbegripen i replikväxlingar med sina politiska motståndare, och ibland blev det hetsiga sådana. Men han höll styvt på en av riksdagens gamla, fina traditioner – den att skilja på sak och person.

När han gav röst åt sin indignation över ondskan och orättvisorna i världen, hände det ofta att han sköt sitt manuskript åt sidan. Då blev formuleringarna drastiska och inte alltid på diplomaters sätt. Men de gav uttryck för hur många, många kände.

Med sin rika begåvning och sina breda språkkunskaper var Olof Palme sällsynt väl rustad för insatser i internationella sammanhang. Han stod alltid

på de svagas sida. Han blev därför en av de ivrigaste förespråkarna för solidaritet över gränserna. Han gav de undertryckta folken sitt helhjärtade stöd. Hans outtröttliga kamp för fred och rättvisa, liksom hans starka inlevelse i u-ländernas problem, gjorde honom till en av vår tids stora internationella statsmän.

Under de tunga dagar som förflutit sedan Olof Palme så brutalt rycktes bort har det givits otaliga bevis på den stora uppskattning, aktning och tillgivenhet som han tillvunnit sig inte bara i vårt land utan över hela världen.

Den sorg och saknad som Sveriges folk känner har tagit sig överväldigande uttryck.

Vi har samlats här i riksdagen för att hylla minnet av Olof Palme – en stor statsman, en hängiven fredskämpe, en varmhjärtad och omtänksam medmänniska och en god vän och kamrat.

Anf. 2 ULF ADELSON (m):

Vi har alla fått flera påminnelser om att inte livet är evigt. Äldre anhöriga och vänner kan ha somnat in lugnt och stilla. Ibland har det kanske gått fort. En svår sjukdom eller en tragisk olycka. Men den brutala påminnelse om döden som vi nu fått saknar motstycke.

Utan synbart motiv har landets ledande politiker – vår statsminister – mördats. Hur stor makt han än hade och hur betydelsefull han än var, var han ändå så oändligt liten, så försvarslös och så utlämnad där på Sveavägen.

Jag har vid många tillfällen varit arg på Olof Palme. Det vore hyckleri om jag inte erkände det. Ingen annan socialdemokrat kunde göra mig så upprörd. Och alla skall veta att vi ofta hade olika uppfattningar om vad som var den bästa lösningen. Men avståndet mellan oss också när det var som störst var knappt ens mätbart jämfört med de ljusår som skiljer gentemot de krafter, de ideologier och de män som iscensatt detta dåd.

Flera socialdemokrater har berättat för mig att antalet brev, telegram, blommor och kondoleanser från olika moderata organisationer har varit stort. Det är ett av många tecken på värdegemenskapen hos vårt folk. Vi kan ha hårda meningsmotsättningar. Men när och om det gäller, då håller vi samman.

Jag minns också nu många tillfällen då Olof Palme privat visade stor charm, humor och ett vinnande sätt. Och vi, hans politiska motståndare, fick naturligtvis bara se litet mot vad han kunde ge dem som stod honom nära; familj, vänner och politiska meningsfränder.

Mordet på Olof Palme var ett nederlag för det öppna samhället. Men nederlag kan vändas till seger. Men det förutsätter gemensamma ansträngningar och en myckenhet kurage.

Sveriges folk väntar sig nog att vi politiker skall dämpa tonen, mera se till det som förenar och inte i onödan vädra motsättningar.

Vi som är i opposition skall självklart opponera med kraft och klarhet och de som regerar skall göra det efter sin övertygelse om vad som är bäst för landet. Men det finns också frågor där de ideologiska skillnaderna inte får vara ett hinder för samförstånd, främst när det gäller Sveriges fred, frihet och oberoende.

Det känns ändå skönt i dag att minnas att den sista partiledardebatten vi

hade här i riksdagen för en dryg månad sedan var öppnare och vänligare än de tidigare. Det fanns plats för litet humor och värme och jag ser framför mig, på den stol som i dag står tom, hur Olof Palme skrattade gott under våra replikskiften.

Låt oss ta den debatten till utgångspunkt för vårt framtida arbete – en politisk diskussion i vårt öppna Sverige som belyser de ideologiska motsättningarna och meningsskiljaktigheterna i sak, men som också förenas där högre värden står på spel. Vi lyser nu frid över Olof Palmes minne med de slutord i Verner von Heidenstams "Sverige" som i dag känns särskilt nära: "Du land, där våra barn en gång få bo och våra fäder sova under kyrkohällen."

Anf. 3 BENGT WESTERBERG (fp):

När en demokratisk ledare kallblodigt skjuts ned väcker det inom oss alla djup smärta och fruktansvärd vrede. Också i vår sorg ser vi hur det vi sätter högst – friheten, solidariteten och respekten för livet – kränks och släpas i smutsen. Samtidigt upplever vi hur stark vår gemenskap är, hur nära vi står varandra, alla vi som lever och verkar i en demokrati.

Olof Palme – statsminister, partiledare, världsmedborgare – tomrummet efter Dig är stort! På den svenska politiska scenen stod Du, sedan lång tid tillbaka, i handlingens centrum. Din begåvning. Din bredd och Din debattglädje lämnade ingen opåverkad. Som ung student upplevde jag Ditt klara ställningstagande i Vietnamkonflikten som en befrielse. Du engagerade. Du hänförde. Du vidgade ramen för de politiska uttrycksmedlen.

Du var trogen Din idésyn, övertygad om rättfärdigheten i Din rörelses mål och om hållfastheten i Dina argument. På Din politiska palett var vitt och svart de dominerande färgerna, och åt dem som stod Dig mot – både inom och utom landet – kunde Du mäta skäppan full.

Du och jag hade olika ideologiska utgångspunkter för vårt politiska arbete. Det framträdde bl. a. i våra skilda sätt att se på socialism och marknadsekonomi och på rollfördelningen mellan kollektivet och individen.

När olika synsätt bryts, när förslag vägs mot varandra i en demokrati, bildas ett kraftfält ur vilket det goda samhället hämtar sin näring och växt. Den politiska kampen är inget självändamål utan en lika oumbärlig del av demokratin som viljan att finna samlande lösningar på samhällsproblemen. Här fanns mellan oss en samsyn.

I Din rika utrustning, Olof Palme, ingick ett stort och levande intresse för människor. Som få andra kom Du ihåg personer som Du hade träffat på Din väg, inte bara statschefer, ministrar och berömda kulturpersoner utan människor av alla slag. Ditt goda minne för människor förenade Du med en omtanke som värmdes många.

En demokratisk ledare är en av folket. Hos folket har han sin rot. Hos folket hämtar han sin kraft. Öppet och oskyddad möter han människorna – delar deras vardag och fest. Så ville Du leva, Olof Palme, så levde Du, och sådant skall Ditt minne leva i våra hjärtan.

Ett kincsiskt tänkespråk lyder:

Gå till människorna
lev bland dem
lär av dem
älska dem
börja med det de förstår
bygg på det de har.

Om de bästa ledarna
när deras uppgift är slutförd
deras arbete utträttat
säger människorna –
vi gjorde det själva.

Tack, Olof Palme, för den inspiration Du gav åt oss alla att växa.

Anf. 4 KARIN SÖDER (c):

En röst för internationell fred och för rättvisa bland människorna har tystats. En röst som här i denna kammare har stimulerat och provocerat till debatt och engagemang kommer inte mer att höras bland oss. En flammande röst för socialdemokratin idéer har tystnat. En familjefars kärleksfulla röst finns där inte mer. Olof Palme är död.

Sorg, vrede, bestörtning präglar vårt land. Förstämning präglade Nordiska rådets arbete i Köpenhamn sistlidna vecka. Över hela världen frågar vänner, kolleger och många därutöver: Varför? Vi vet i dag inte om detta varför, någonsin blir besvarat. Men *ett* vet vi: Vår öppna demokrati måste bestå provet. Missdådare skall inte få fira några triumfer. Respektfull dialog och lyhörd debatt skall *medverka* till att fördjupa vår demokrati. På det sättet skall vi hedra vår statsminister.

När demokratin hållfasthet provas känner vi hur viktigt det är att vi behandlar varandra med respekt också när åsikterna går isär. I sorgens stund känner vi hur väl vi behöver varandra. Därför måste vi också fortsätta motståndet mot rasism och främlingshat. Därför måste vi fortsätta kampen för de förtryckta i hela världen, och vi måste fördjupa den kampen.

Låt vårt tack till Olof Palme inrymma ett löfte till våra barn och våra unga att vi aldrig ger upp kampen mot hunger, mot ohälsa och mot orättvisor, att vi ger våra barn och våra unga det löftet att vi aldrig ger upp kampen mot våldet, att vi aldrig ger upp kampen för fred och frihet bland människorna.

Vår medmänsklighet och vårt medansvar i kampen mot det onda blir vårt tack till Olof Palme. Låt det bli vårt sätt att hedra Olof Palmes minne, vår statsministers minne!

Anf. 5 LARS WERNER (vpk):

När en företrädare för svensk arbetarrörelse som Olof Palme så brutalt faller offer för det meningslösa våldet, vill vi kommunister hedra hans minne genom fortsatt arbete mot egoism och sociala orättvisor, för fred och avspänning, för internationell rättvisa, för ett konsekvent hävdande av vårt lands alliansfrihet, självständighet och demokrati – frågor som Olof Palme

Prot. 1985/86:90
10 mars 1986

*Minnesstund med an-
ledning av statsminister
Olof Palmes frånfälle*

var djupt engagerad i och för, frågor som är gemensamma för hela arbetarrörelsen: socialdemokrater, kommunister och fackföreningsrörelsen.

Olof Palmes insatser för att främja fred och nedrustning och internationell solidaritet bidrog till att vårt land tog och tar ett ansvar för utvecklingen i världen, som även små länder måste ta, ofta i konflikt med stormakter.

Därför är Olof Palmes bortgång en svår förlust, inte bara för hans familj, inte heller bara för Sverige, utan för progressiva människor över hela världen. Inte minst människorna i tredje världen ger i dag uttryck för detta.

I Sverige är sorgen och avskyn över detta ildåd gemensam, samtidigt som vi gemensamt måste uppträda till försvar för ett öppet samhälle, som ger politiker möjligheter att röra sig fritt bland vanliga människor.

Olof Palme var både nationellt och internationellt en stor politiker. Det gick aldrig att tänka bort honom i något politiskt sammanhang, vare sig man var överens med honom eller inte.

Nu fortsätter den politiska debatten utan Olof Palme. De problem som sysselsatte också honom in i det sista är fortfarande olösta. Vi sörjer hans tragiska död och arbetar vidare för fred och frihet, för demokrati och socialism.

Vi delar nu med Olof Palmes familj och parti känslan av tomhet efter en rikt begåvad och intensiv människa, och vi känner med er en uppriktig saknad efter en stor politisk personlighet.

Anf. 6 IVAR NORDBERG (s):

Den 28 april 1958 tog Olof Palme för första gången till orda i riksdagen. Man debatterade pensionsfrågan, och Olof Palme talade om änkors och handikappades trygghet och om de gamlas försörjning.

Men ansatsen i detta hans jungfrutal var bredare än så. Han ville visa att Sverige och svensk ekonomi skulle förmå att bära djärva framtidssatsningar. Vi kunde, hävdade han med kraft, göra långtgående utfästelser om goda och säkra pensioner. En obändig tro på framtiden bar hans tal. Dess signum var optimism.

Riksdags- och regeringsåren igenom förblev optimismen en konsekvent hållning, ja, ett kännemärke för honom. Bergfast trodde Olof Palme på människors vilja och möjligheter att utveckla och förändra. Att göra Sverige till ett bättre land för alla skulle ta lång tid. Men tidsperspektivet förskräckte inte. Som den reformist han var, visste han att människorna måste övertygas, de måste vinnas för det nya. Utan deras samtycke skulle omvandlingen äventyras och demokratin undergrävas.

Han återkom ofta till detta tema, bl. a. i en intervju bok, publicerad 1969. Så här formulerade han sig: "Min grundton är på sätt och vis pessimistisk. För jag talar hela tiden om risker och brister ---." "Men", fortsatte han, "politiken kräver och utopin ger möjlighet till en våldsam ansträngning, som är enda möjligheten att förändra verkligheten. Det är konservativt att bara tala och se i mörka toner och färger, avbilda hopplösheten. Ty hoppet är ju att förändra verkligheten. Tanken att det går att förändra den är grundförsättnings för radikal politik. Risken som man löper är att man tappar kontakten med verkligheten. Politiker måste ju alltid befinna sig en bit framför den dagsaktuella situationen, en bit framför den aktuella opinionen.

Annars kan han inte finna någon uppgift. Men avlägsnar han sig för långt, så tappar han kontakten med opinionen.”

I den andan verkade Olof Palme också i den riksdagsgrupp vars ordförande han var sedan hösten 1969. Han betydde mycket för oss. I det politiska arbetet kan vi från tid till annan känna besvikelse och misströstan. I sådana stunder fanns han där, intalade oss hopp, inspirerade till nya försök, visade på nya vägar att nå uppställda mål.

Sådant var hans ledarskap – optimism och förnyelse, tro på idéerna och på framtiden.

För det känner vi i den socialdemokratiska partigruppen djup tacksamhet.

Mycket har sagts och än mer har skrivits om Olof Palme under de tio dagar som förflutit sedan hans död. Där har funnits en rikedom av uppskattande omdömen. Också politiska meningsmotståndare har på ett uppriktigt sätt givit sitt erkännande åt hans gärning. Människor runt om i vårt land gör sammanledes. Tusenden och åter tusenden samlas för att minnas och hedra honom. Sveriges folk sörjer. Med oss i sorgen står i detta nu människor i alla delar av världen. För hans verk gällde också dem – deras liv och deras fred.

Så har statsmannen och politikern Olof Palme tillmätts nya dimensioner. Så har hans insatser här hemma och ute i världen vägts på nytt och befunnits ha högsta lödighet.

Också om medmänniskan Olof Palme har offentligheten fått veta sådant som tidigare var fördolt. Det fanns en debattens och strålkastarljusets Olof Palme. Men också en samtalens och vandringsstigarnas.

Bilden av honom har fått mjukare konturer.

Tonfallen har fått mildare klang.

Färgerna i porträttet fler nyanser.

Och allt detta, som länge varit de någras vetskap, har nu blivit de många insikt.

Det känns rättvist.

Det känns ljust.

Ur sorgen har vuxit eftertanke och besinning.

Det är hoppfullt.

Ur sorgen har också sprungit fram ny vilja och ny kraft att föra arbetet vidare för fred, för frihet och för rättvisa.

Prot. 1985/86:90
10 mars 1986

Minnesstund med anledning av statsminister Olof Palmes frånfälle

Prot. 1985/86:90
10 mars 1986

Anf. 7 Skådespelare JAN-OLOF STRANDBERG:
Jag skall läsa några dikter av Erik Blomberg.

*Minnesstund med an-
ledning av statsminister
Olof Palmes frånfälle*

DIN EGEN SORG

Din egen sorg är endast sorgens skugga,
den stora sorgens, som är allas hem.
Så glöm din gråt, då molnens tårar dugga,
och lyft din hand och sök att fånga dem.
Bär denna dryck till ett förtorkat träd,
och du skall höra, hur dess sjuka lunga
på nytt skall fyllas av en ljus och späd
musik, där leenden och tårar sjunga.
Bär denna dryck till en förtorkad mun
och du skall höra från dess hårda läppar
ett tacksamt sus likt sorlet från en brunn,
likt frigjord sång från lösta klockors kläppar.

RÅDJUR I EN PARK

Jag älskar de små bräckliga rådjuren där de dansa förbi,
lätta och flyktiga som ljusfläckar mellan bokträden,
skygga och ogripbara som skuggor i det sammetsmjuka skogsdunklet.

Jag följer dem med blicken och smeker deras smala,
sirliga ben och rörande höfter –
Jag ville lyfta dem i min famn och kyssa deras silkeslena
hals och bogar –

Jag ville pressa dem tätt intill mig och krossa deras sköra lemmar,
tills det bedjande guldljuset i deras ögon har brustit
och det oskyldiga blodet börjar droppa.

Inspärrad i min ömhet bor en mordlysten fånge.

Jag vet det. – Jag säger det.
Men därför att jag vet och vågar att säga det,
skall jag vinna en styrka att skydda de värnlösa,
som inga förmättna våldsverkare skall ha makt att beröva mig.

I

Då bomblarmet tystnat
och kanonaden,
är det som om folket lyssnat
i den sönderskjutna staden.

De som ännu överleva,
de som ännu kunna andas,
fram ur mörka skyddsrum treva
i ett hopp att dagen randas.

Vad ej elden hunnit härja,
vad som ej begravts i gruset
söka de försiktigt bärga
ur det ödelagda huset.

Med sig släpa de sitt sista
tillbehör, av röken svärtat,
och en ensam man i famnen
bär sin cello tryckt mot hjärtat.

II

Gömd under jorden
i källarecellen
sjunger osynlig
violoncellen.

Ingen kan tysta
den eviga sången,
sången om frihet
för trälen och fången.

Hör hur den lyfter sig
– översvinnlig.
Människans längtan
är oövervinnlig.

Då dödslarmet tiger
skall hon bevara
tonen som stiger,
den underbara.

*Minnesstund med an-
ledning av statsminister
Olof Palmes frånfälle*

Prot. 1985/86:90
10 mars 1986

*Minnesstund med an-
ledning av statsminister
Olof Palmes frånfälle*

Jag läser till sist ur Stig Sjödins diktsamling Sotfragment.

FRIHET, JÄMLIKHET, BRODERSKAP

Tag de svartaste orden,
de mest föraktade, nedsmutsade,
hånade ord, doppade i olja, i kol,
i sot, i svett, tårar och lidande,
ord som kan få arkeologer att häpna.
Ord som stöttat barrikader.
Undanslängda, vrakade, nötta, förlegade,
söndermalda ord, som saknar det
rätta antikvariska dammet.
Men de står där med ditt hjärta
som evig bakgrund, som evigt förnuft:
Frihet
Jämlikhet
Broderskap

2 § Minnesstunden avslutades kl. 13.00.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren

**Program vid minnesstunden måndagen den 10 mars 1986 kl. 12.00
med anledning av statsminister OLOF PALMES frånfälle**

Musik under samlingen

En tyst minut till Olof Palmes minne

Adagio Oskar Lindberg

TALMANNEN

Stemning Wilhelm Stenhammar
(text: J. P. Jacobsen)

Deep river Negro spiritual
(arr. Norman Luboff)

ULF ADELSON
BENGT WESTERBERG
KARIN SÖDER
LARS WERNER
IVAR NORDBERG

Air ur Fra Holbergs Tid Edvard Grieg

Din egen sorg
Rådjur i en park } Erik Blomberg
Violoncellen }

Frihet, jämlikhet, broderskap Stig Sjödin

Sverige Wilhelm Stenhammar
(text: Verner von Heidenstam)

Du gamla, du fria

MEDVERKANDE

Stråkensemble ur Stockholms Filharmoniska Orkester
Storkyrkans kör under ledning av musikdirektör Gustaf Sjökvist

Skådespelare Jan-Olof Strandberg